

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl., an
3 fl., an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs., an
an 9 frcs., an
4 frcs. 50 cm.

Fieca apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Foie bisericească-politică.

Inserțiuni

Un sir garmond:
odată 7 cr., a doua oră
6 cr., a treia oră 5 cr.,
și de fiecare publica-
țiune timbru de 30 cr.

Tot ce privește foie
să se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
strațiunea Unirii»
în
Blaș.

Anul VI.

Blaș 25 Aprilie 1896.

Numărul 17.

Archiereii și Mileniul.

„Tribuna“ s'a mâniat.

„Tribuna“ n'are drept.

În ultimul nostru număr ceream, ca să li-se dea pace arhierieilor și organelor lor subalterne, și să nu se pretindă de la ei, să facă, ceea ce nu pot, să facă, fără a de espune pericului instituțiilor, în a căror frunte stau.

Așteptam, ca cuvintele noastre să fie primite cu obiectivitate și cu seriozitate. În schimb am întimpinat mânie.

Dacă scria „Tribuna“ domnului Brote așa, cum a scris „Tribuna“ comitetului, trecă! Dar de la „Tribuna“ comitetului național nu așteptam, să scrie așa, cum a scris.

Dar asta e treaba ei. Noi ne-am pute afla dispensați de la orî ce răspuns, de ore ce cu omul mînios nu poți, și nu e cu scop, să stai de vorbă, e curată pierdere de vreme.

Pentru marele public înse, care nu e inclinat a se lua după frase sforăitoare, ce-i gâdile urechile, e bine, să mai insistăm asupra celor spuse.

Noi am zis, că nu e posibil, ca arhierieii să se retragă de la o serbare de stat.

„Tribuna“ ne spune, că mileniul nu e serbare de stat. Apoi poftească a ceti legea despre mileniū, și se va convinge. Acolo nu e vorbă de venirea Magiarilor, ci despre esistența de o mie de ani a statului ungar.

Dar Magiarii cu serbarea acesta de stat împreună și amintirea descălecării lor pe pămîntul acestei țeri. Ei bine, și ce urmăză de aici? Urmază, că ei serbeză indoit, dar nu urmăză nici de cât, că serbarea nu ar ave caracterul unei serbări de stat!

Și îndată ce e vorba de o serbare de stat, — să ierte „Tribuna“ și cei ce o inspiră, — arhierieii și instituțiile de drept public nu pot lipsi.

Ne spune „Tribuna“, că nu e dorința ei, ca arhierieii să demonstreze împotriva serbărilor milenare, ci numai să se abțină cu totul de la ele.

Să ne ierte „Tribuna“, dar asta în cazul cel mai favorabil e o nespusă — naivitate.

„Tribuna“ trebuie să scie atâta, că demonstra poți nu numai spărgînd ferestri și tocând pe cineva în cap, ci și negative arătînd cuiva dosul. Nu este ore „pasivitatea“ o demonstrațiune continuă împotriva uniunii?

E vorbă de o serbare de stat decretată de toți factorii constituționali. Arhierieii ocupă poziții publice în stat, școlile și bisericile sînt instituții de drept public.

Să lăsăm la o parte orî ce preocupare și să gîndim serios: Pot să absenteze acești factori de la o serbare de stat? Nu e sinonimă absentarea lor cu o demonstrațiune?

Întrebarea asta nu o punem „Tri-

bunei“, — ea nu e în stare, să vadă limpede, — o punem înse omenilor serioși.

Dar bine, cum să ne veselim noi alătura cu Magiarii, alătura cu aceia, cari ne-au tot apesat, cari de pe noi s'au îngrășat?

Rugați-vă pentru domnitorii vostri, și dacă ar fi păcătoși — zice sfîntul Apostol Pavel.

E grea vorba asta, dar e de la Spiritul Sfînt.

Până faci parte dintr'un stat, ai parte și din bine și din rău. Noi am avut parte mai mult din rău. Ne vom ruga deci, ca să curme Dumnezeu răul și să ne mai dea și bine. Ne vom ruga, ca după o mie de ani macar să afle și stăpînitorii nostri adevărul, să afle, că nu e bine a inaugura a doua mie de ani cu nedreptatea și cu volnicia.

Etă cum avem să serbăm noi.

Și ce au zis arhierieii nostri? Numai atâta. Binevoescă „Tribuna“ a ceti toate circularele arhierieilor nostri, neexceptînd nici unul, și nu va afla, că în acelea s'ar impune lucruri contrare datorințelor curate de cetățeni cinstiți.

Să ne ierte „Tribuna“, dar de la datorințele cetățenesci nu te poți subtrage, și dacă te subtragi, nu ai drept, să pretinzi vindecarea relilor esistente.

Dea Dumnezeu, ca Magiarii să ajungă macar după o mie de ani a cunósce nedreptățile, câte ni-le-au făcut

Feuilleton.

De ale reuniunii învățătorilor gr. cat. din comitatul Sibiului.

Orlat în 14 Aprilie 1896.

Clarissime Domnule Redactor!

Cu bucurie nespusă vin a aduce la cunoștința cetitorilor prețuitei „Unirea“ câte va momente mai însemnate referitoare la adunarea generală a reuniunii învățătorilor gr. cat. din comitatul Sibiului, ținută la 12 Aprilie a. c. (Duminea Tomel) în școla gr. cat. din Sibiū.

Și cu drept cuvînt trebuie să ni-se umple inimile de cea mai curată bucurie vîdînd adunați mulțime de învățători cu scopul de a se lumina unii pe alții și de a se face tot mai entuziasmați pentru chemarea lor, atît de grea și însemnată, ér în timpul de față dór cea mai espusă furtunilor, ce ne amenință cu eutropire.

Accentuînd necesitatea reuniunilor învățătoresci nu pot, să nu mulțănesc din destul Reverendissimului domn protopop Ioan V. Bocu, care a înființat reuniunea învățăto-

rilor gr. cat. din acest comitat și care o conduce și proteje cu multă înțelepciune și rar devotament dovedind și în modul acesta, că scie a fi fruntaș între cei de frunte. Sub o conducere atît de bună reuniunea din vorbă a făcut an de an progres tot mai frumos.

Lucrările teoretice și lecțiunile practice ale învățătorilor pregătite cu mare îngrijire, interesul lor față de participarea la adunările reuniunii și spiritul de disciplină în aceste adunări sînt tot atâtea dovedî, din cari putem conchide la sporiul, ce-i face această reuniune în totă privința.

„Istoricul“ fie-cărei școli, tema primă a adunării generale din acest an, s'a încredințat Prea Onor. domn protopop I. V. Rusu și presidentului reuniunii Romul Simu spre cenzurare. Pentru premiarea celei mai bune lucrări Ilustritatea sa domnul Iuliă Bardoși inspector scol. reg. în retragere din Solnoc ne-a pus la dispoziție „Transilvania“, foie Asociațiunii transilvane pe anul 1894.

Ca și în anii trecut, așa și acum s'a premiat un învățătoriu cu o coșniță de albine de cel mai bun sistem în preț de 4 floreni și anume domnul Eliă Câmpăan, învățătoriu în Agirbiciu, care nu numai s'a distins la adunare prin un operat lucrat cu multă di-

ligință și pricepere, dar a și promis a începe încă în anul acesta cu cultivarea stupăritului rațional.

Domnul învățătoriu dirigent din Racovița George Dănilă a ținut cu multă îndemnare prelegeri practice din altoit. Bine reușite au fost și lucrarea teoretică a domnului Ioan Popescu învățătoriu diriginte în Vestem despre valoarea cărților de lectură cu privire la cultivarea omilaterală a școliarilor și lecțiunea practică, — tractarea lui a și 7 la desp. III, — de domnul Ioan Stoia învățătoriu în Orlat.

Între obiectele primite în programul adunării generale următoare se numără și culegerea cel puțin a câte unei povești populare din partea fie-cărui membru al reuniunii.

Mare bucurie a cauzat învățătorilor și hotărîrea sinodului protopopesce gr. cat. din protopopiatul Sibiului comunicată prin Prea On. domn protopop de a participa la fie care esamea pe lângă comisariul esaminătoriu și câte 2 învățători, mijloc. a cărui influință binefăcătoare nu se poate trage la îndoelă.

Biblioteca reuniunii încă se înmulțesc din an în an, și învățătorii cetesc cu mult zel cărți din ea.

Ca închiare a acestei scurte dări de

și ca acum cel puțin să apuce pe calea cea bună; dar dea Dumnezeu, ca și noi să cunoștem greșelile noastre și să pornim pe o cale, ce fără greș ne va duce la scopul de toți dorit!

Resvrătire. — „Tribuna“ laudă pe studentii din Blaș, pentru că nu vor să asculte de directorul gimnazial, ca să meargă adecă la emulația regnicolară de gimnastică. „Dreptatea“ o parte din laudă o dă profesorilor, cari i-au îndemnat pe studenții la o opoziție așa de laudabilă.

Ce-i adevăr din toate acestea, și cui i-se cade laudă?

Înainte de toate profesorii din Blaș mulțămesc „Dreptății“ de laude și o rîgă, să și-le păstreze pentru sine. Ei nu au ambițiunea de a fi laudați de „Dreptatea“.

Cât pentru opoziția studenților și îndemnările directorului, etă cum stă lucrul.

Gimnaziul din Blaș, ca în alți ani, așa și în anul acesta, — și tot așa pățesc și alte gimnazii, — a primit de la direcțiunea supremă de școli invitare, să participe cu elevii la emulațiunea regnicolară de gimnastică din Budapesta. În anul acesta a mai venit o încunoscintare, anume despre condițiunile extraordinare de favorabile, între cari pot să viziteze elevii școlilor medii esoposiția din Budapesta.

Ce a făcut directorul?

El conform datorinței sale a publicat tinerimii gimnaziale invitările amintite îndemnându-o cu de-adinsul, ca să profite de ocaziune pentru a face onore gimnaziului și pentru a se cultiva înșiși.

Dar ce era de făcut? Pentru emulația de gimnastică s'a aflat, că tinerimea nu e așa de pregătită, încât să potă face onore gimnaziului, ér la esoposiție până acum nu s'a insinuat un număr suficient din cauza . . . sêrăciei. — Etă „oposiția laudabilă“!

Dar punem cazul, că tinerimea ar fi mers la emulație și la esoposiție! Ce era?

A lua parte la lucruri culturale, fie chiar și magiare, e o tradare de nație? De când are gimnaziul menirea, să facă politică și să cultive ură de rasă?

Dar punem cazul, că directorul a greșit,

și că elevii i-s'au opus. Era iertat, ca pentru acesta să se dea laudă băeților și să se ațite împotriva superiorilor? Directorul gimnazial își are superiorii săi, cari pot să-l tragă la dare de samă. A agita înse tinerimea în contra lui, asta nu e în interesul educațiunii și cu atât mai puțin în interesul gimnaziului!

Ce-i pasă înse „Dreptății“ de asemenea considerante. Ea saltă de fericire, când pôte da una cu piciorul în Iesuiți. „Tribuna“ încă ar trebui să aibă asemenea considerante, căci dór acum nu e a lui Cașolțan ori a altuia, ci e organ al comitetului național, cel puțin așa credem noi. Și rugăm pe „Tribuna“, să nu ne facă a ne înșela în credința acesta, pentru că atunci nu noué are să ne pară rău.

Adunarea de la Nagy-Kanizsa. —

Despre adunarea din Dumineca trecută de la Nagy-Kanizsa a partidului popular „Budapesti Hirlap“ scrie următoarele:

„E cu neputință a nu observa mișcarea partidului popular, care cuprinde partea acesta mare a țerii. În zădar protesteză ómenii în contra partidei populare în parlament, în zădar o desprețuesce însă-și oposiția, în zădar o hulesce, o suspiționéză și o învinuesce guvernul cu pãrtinirea de uneltiri de ale naționalităților, ba chiar și cu agitație: partida populară totuși se estinde în mod bătătoriu la ochi, cu iutélă uimitóre, ca și cum nici ideile din 48 nu s'au estins mai iute.

„E greșită credința, că partida populară se lătesce numai printre Slovaci din Ungaria de mézá nópte, ori printe Români. Ducă-se azi ori cine în districtul din colo de Dunăre, mérgă din comitat în comitat, cutriere comitatele Fehér, Veszprém, Somogy, Zala, Baranya, Mosony, Vas, și va esperia, va auđi, că în rindul cel dintăiu se ține de partida populară nu Germănul, nici Croatul, dar se ține Magiarul, care nu numai din convingere, ci în chip fanatic se alipesce de noua sa confesiune politică. Aserțiunea acesta o dovedesce marea adunare din Nagy-Kanizsa, care sa ținut Duminecă.

„Acéstă mare adunare a fost luarea de poziție a întregului district de din colo de Dunăre. Nu oratorii, ci miile de popor au

facut profesiune politică și s'au manifestat pe față. — A pus în urmăire pe toți luarea aceea de poziție, care se manifesteză nu în cuvintări rostite, ci în aceea, ce mulțimea acesta de ómeni n'a zis-o și numai a demonstrat-o prin înfățișarea sa la adunare.

„Poporul prin legile bisericesci-politice nu-și vede numai religiunea atacată, umilită, ci multa tragere-impingere, căreia îi este spus, multa șicanare l-a amărit așa de tare că el e aplicat la ori ce. — Pentru o partida populară promite vindecarea stărilor de față și anume a gravaminelor religioase de aceea se înșiră poporul sub drapelul ei. Cu acesta din colo de Dunăre sînt aprópegata, lista alegătorilor din partida populară așteptă în puicel parochilor alegerile generale, și magnați, proprietari, advocați tineri, preoți cu auctoritate așteptă, să înalțe și să ducă la învingere flamura partidei populare, și aceștia nelncetat instrueză poporul, ca și nu potă obveni abuzuri electorale, și prin declarații obligă pe alegători, ca să nu se lase a fi mituiți.

„Cunducătoriul, sufletul acestei partide e contele Zichy Nándor. Ori ce părere ar avé despre el liberalii, dar cavalerul velerii de aur o face acesta numai din convingerea sa patriotică și din sincera sa iubire față cu poporul, dar o face acesta ca creștin, fără deosebire de confesiune, cu escluderea anti-semitismului. — Zichy Nándor cu tot prilejul pășesce înaintea poporului în mod liniștit, natural, cu sinceritate simplă. De aceea se entuasiasméză pentru el poporul, înaintea căruia nu se înfățișeză ca politic, nu ca agitator, ci ca bătrănul, părintele poporului, ca paznicul iubirii de patrie, care vine, să instrueze și să sfătuéscă. — Defilarea poporului a ținut o óră și jumătate până la spațul de exercițiu, unde s'a ținut adunarea populară. Aci a fost ridicată o tribună imposită și tot așa de împodobită, pe cari a fost ca la o sută și cincî zece, între ei mari proprietari ai ținutului, conții Hunyadi, contele Somssich, canonicii, abații, parochii, advocații, profesorii gimnazialii.

„Cuvintarea lui Zichy a ascultat-o o masă de popor de 20—22 de mii cu evlavie bisericescă. La începutul cuvintării sale a

samă mai pomenesc, că ne-au onorat conferențele cu prezența și unii domni din Sibiu, în fruntea cărora a fost domnul cooperador gr. cat. *Nicolău Togan*, care își dă multă silință pentru înaintarea reuniunii noastre.

Cu aceste sfârșesc dorind prosperitate tinerei reuniuni a învățătorilor gr. cat. din comitatul Sibiului, și ca ea să fie exemplu de imitat pentru învățătorii români gr. cat. de pretutindenea.

Correspondentul.

Diverse.

Folosirea petrolului este foarte lătită în timpul nostru chiar și la sate. Cine nu știe înse, cât de dese sînt nefericirile urmate din esplosiunea lampelor luminate cu petrolu, pe cum și din tractarea neprecaută cu acest material combustibil?

Spre a preveni primejdiile, ce se nasc parte din nesciință, parte din neprecauțiune cu privire la folosirea petrolului, atragem atențiunea cetitorilor nostri asupra regulilor următoare:

1. Petroleul mai bine este, să se păstreze în vase de tinichea (pleu) și la loc răcoros. Esplosiuni numai atunci se întâmplă, când petrolul a ajuns în stare gazosă,

în această stare ajunge înse la o căldură de 25° R; deci trebuie ferit vasul cu petrolu de o atare căldură.

2. Turnarea și golirea petrolului să se facă numai ziua, și nici în un cas aprópe de cuptoriu, ori de flacără lumini. Încăldirea prea mare, vêrsarea ori ajungerea petrolului în contact cu flacără produce aprinderea lui și respective esplosiunea vasului și arderea persónei, care a umblat fără grije cu petrolu, pe cum și alte nefericiri. Este o daină de reprob și primejdiósă a turna petrolu în o lampă, ce arde. Lemnușele (chibrituri) la noi nu sînt scumpe, și chiar dacă ar fi, totuși nimic nu pôte justifica o purcedere atât de neprecaută, ce, după cum ne spune trista esperință, este cauza multor nefericiri.

3. Fitulul (feștila), când se pune în lampă, trebuie să fie curat și uscat deplin. Fitulul prea subțire provocă inferbintarea destilatorului (Brenner) și prin acesta și a petrolului. Fitulul umed ori prea gros sbea cu anevoie petrolu; uscarea fitulului umed mai ușor se face cu un fer încăldît.

4. Fitulul și destilatorul în totă ziua trebuie curățite bine de resturile de cărbune. O lampă nefolosită timp mai îndelungat la refolosire trebuie curățită cu o grije deosebită. Rămășițele de cărbune inferbintă

destilatorul, érá fitulul neretezat în o formă causéză funingine.

5. Ventilatoarele destilatorului să se curețe în totă ziua. Destilatorul defectuos ori stricat fără amănare să se înlocuésca cu altul. Ventilatoarele curate împedecă inferbintarea destilatorului.

6. Oleul din rezervoriu nici când să nu ardă de tot, ci să rămână tot de una atăta petrolu, cât să móie deplin fitulul. Din lipsa de petrolu flacără se scobórá în destilator, inferbintă petrolu și provocă aprinderea gazului format și esplosiunea lampel.

7. Rezervoriul trebuie scutit de ori ce încăldire. E mare neprecauțiune a pune lampă pe cuptor ori în apropiare de foc.

8. Fitulul nu trebuie tras prea jos. Tragerea fitulului în jos nici de cum nu este o cruțare de petrolu, ea inferbintă destilatoru și provocă gazuri puturose și nesănătóse.

9. Stîngerea lampel să se facă prin suflarea ușoră de-asupra cilindului trăgându-se tot o dată fitulul puțin în jos. Dacă se trage numai fitulul, flacără se pôte înăduși fără a se stînge de tot, și acesta produce miros neplăcut, și une ori se aprinde lampă de nou.

10. În casele, unde sînt copii, este de recomandat a folosi numai lampel de acăță, la cari nu ajung copiii.

ademat poporul la onorarea legii, la iubirea patriei și la fidelitate neînfrântă față cu regele. În cealaltă parte a explicat principiile și direcția partidei populare. Poporul a înțeles tot cuvântul și a dat însuflețirii sale expresie prin aprobări puternice."

Cât de frumos sună toate acestea! Partida populară din Ungaria e de tot tinără, dar în scurtul timp, de când s'a înființat, a folosit totă clipa spre a se organiza așa, cât numai cu forța brutală vor pute să-și mai pună pedeci, cari pedeci fuseseră, chiar pentru că sînt puse cu forța brutală, nu vor forma pentru partida populară stavilă pe calea către învingere.

Noi de atîta vreme ne mândrim cu aceea, că avem partid național, și totuși nu este nici macar un singur comitat, în care să putem zice, că ne-am organizat politicesc. Fresce că organizarea nu se face numai compunându-se un „Album milenar“ ori alte veleități politice de feiul acesta, ci prin activitate neobosită din partea celor ce pretind a fi chemați, să stea în fruntea mișcării.

Revista bisericească.

Din Patrie.

Episcopii catolici au dat mai totți circulare cu privire la serbarea mileniului în bisericile și școlile catolice. Mai în toate se accentuează, că existența de o mie de ani a Ungariei ca stat este a se ascrie în primul rînd influinței, ce a avut-o biserica catolică asupra vieții publice de stat.

Conventul general al ev. reformatorilor din Ungaria în ședința ținută în 22 April în Budapesta a primit propunerea lui Tisza Kálmán, ca să se adreseze dietei petițiunea de a aduce o lege, în virtutea căreia să se primescă în budgetul țării cât mai curînd un subsidiu pentru biserica reformată, cu ajutorul căruia acesta să poată stabili salariul păstorilor săi sufletesci la minimul de 800 fl. Spre acest scop biserica reformată ar avea lipsă de subsidiu anume în sumă de 878.000 corone.

Spre regularea congruei preoților catolici ministrul de culte abia acum a dat ordinul pentru conscrierea beneficiilor eclesiastice mai mari.

Roma.

Nunțul Agliardi a călătorit din Viena la Roma, de unde va merge la Petersburg, ca să reprezinte S. Scaun Apostolic la încoronarea Țarului. La postul său din Viena se va întorce numai prin Iuniu spre a-și primi baretul de cardinal din mâinile monarhului Austro-Ungariei. Consistoriul proxim, în care va fi făcut și nunțul Agliardi cardinal, se va ține la începutul lui Iuniu.

La serbările oficiose ale mileniului unguresc S. Scaun Apostolic nu va fi reprezentat din motivul, că guvernul unguresc nu l-a invitat. Aici încă s'a dovedit diplomația Bánffyănă.

Un motu proprio al Sfinției Sale publicat în „Osservatore Romano“ regulază raporturile dintre patriarhii și dintre delegații Apostolice din Orient. Delegații se îndrumă, să se adune în fiece care an de două ori spre a se înțelege imprumutat cu privire la interesele

religiöse, în special la organizarea seminarelor și a institutelor de educație, pe cum și la publicațiunile periodice referitoare la învățătura catolică. Delegaților li-se recomandă preste tot, să vegheze asupra concordiei dintre misionarii latini și orientali și să asigureze observarea constituțiunii papale „Orientalium dignitas“ din 1894 referitoare la conservarea intactă a riturilor.

Rusia.

„Gazeta Transilvaniei“ publică următoarea scire telegrafică din Bucuresci: „Nobilimea basarabénă va fi reprezentată la serbările încoronării Țarului de către dnii Chiriac și Lazu, mari proprietari. Cu această ocaziune delegații nobilimii basarabene vor remite Țarului o petițiune iscălită de întregă nobilimea basarabénă, în cap cu mareșalul ei, dl Alexandru Catargi, cerînd permisiunea de a se introduce în bisericile, ale căror enoriași sînt Români, serviciul divin în limba română și cărțile bisericesci românesci. Considerațiunea, pe care se întemeiază petițiunea, recomandată de episcopul de Chișineu I. P. S. Pavel, este, că din cauza necunoștinței limbii ruse s'a lăsat o nepăsare religioasă în populațiunea română, care neapărat trebuie combătută.

Revista politică.

Afaceri interne.

Luni s'a terminat și desbaterea specială a budgetului ministeriului de finanțe, în decursul căreia abia doi trei oratori din opoziție au slevat cestiuni, cari delegate cum se cuvine ar pute scote țara din criza economică.

Mai mult a dat de lucru guvernului Ugron Gábor. El a întrebat în o ședință, că pentru ce nu se amintesc în budget sumele, ce se percep cu ocaziunea ridicării la rangurile de nobili, baroni și conți, la care întrebare ministrul a rămas dator cu răspunsul. Acestea înse nu genéză pe Bánffy și pe consoții lor: ei au încredere deplină în voturile mamelucilor.

În ședința de Marți unicul obiect la ordinea zilei a fost proiectul de lege despre mileniul.

Referentul proiectului de lege despre inarticularea în legile țării a amintirii mileniului a fost deputatul Georgiu Serb. Proiectul constă din 4 §-i de cuprinsul, că legislativa țerilor coronei ungare dă mulțămintă Provedinței divine, că a protejat în 1000 de ani patria fundată de Árpád și de vitezele lui cete. Din incidentul acesta ambele case ale legislativei vor depune omagii înaintea gloriosului împărat și rege apostolic Francisc Iosif I. Amintirea existenței milenare a statului ungar se inarticulează în lege, care intră în vigore în 8 Iuniu, ziua aniversară a încoronării Maiestății Sale. Proiectul a fost primit cu unanimitate și fără desbatere. Tot așa s'a primit și programul serbărilor milenare, cari se încep în 2 Maiu cu deschiderea esposiției regnicolare și se termină în 31 Octobree cu închiderea esposiției.

În 22 dieta a primit și în a treia

cetire proiectul despre inarticularea mileniului, pe cum și proiectele de lege pentru mai multe linii ferate, între cari e și linia Vințul de jos-Sibiū.

La proiectul de lege despre monumentele, ce se vor ridica spre eternizarea serbării milenare, Ugron Gábor își exprimă regretele, că Domnitoriul nu va fi de față în 8 Iuniu la ședința comună a ambelor camere. Regele merge în casa magistratului din Viena, merge pretutindenea, dară nu vine în casa legislativei ungare. Regele e bun, dară îi sînt răi consilierii. Monumentele proiectate Ugron le află de neînsemnate. Ar dori, să se ridice nu 400, ci 1000 de școli populare. — Ministrul Wlassics declară, că în afacerea Pulszky statul nu suferă daună, de ore ce Pulszky Ágost a depus la ministeriū suma, de care nu se pôte da samă, anume 56.040 fl.

Caracteristice lucruri se țin printre programul serbărilor milenare: afacerea Pulszky și căi ferate vicinale!

Austria.

Consilierii comunali ai Vienei în 18 a c. au ales pentru a patra oră pe Dr. Lueger de primariū. Din 138 de voturi Dr. Lueger a obținut 96, era candidatul jidan-liberal Dr. Gröbl numai 42. Învingerea lui Lueger însemnă învingerea principiilor creștine față de sistemul jidan-liberal.

La întrebarea adresată de comisiunea guvernială Dr. Friebeiss, că primesce Lueger alegerea, acesta a răspuns în un discurs mai lung accentuând, că după ce populațiunea creștină a capitalei a rămas statornică în fața tuturor batjocurilor, amenințărilor și promisiunilor apărându-și drepturile și învingînd numai cu arme legale, primesce alegerea. Guvernul încă trebuie să respecte voința poporului, căci și el numai poporul îl reprezintă. Alegerea nu o primesce din poftă de glorie, ci fiind că prin acesta își implinesce o momentosă datorință. Cestiunea oficiului de primariū al Vienei nu e numai cestiune de natură curat locală, ci are o importanță economică și politică generală. — Comisariul guvernial a promis, că va înainta la locurile competente protocolul de alegere. — Repețita alegere a lui Lueger este un fapt, care probază firmitatea convingerilor populațiunii creștine din Viena. Popolațiunea acesta voescă cu ori ce preț, să scuture jugul domniei jidane-liberale, ajutate până acum de guvern. — La întrebarea, că ore denega-va contele Badeni și de astă dată confirmarea lui Lueger de primar, e greu a răspunde. Simpatia lui Badeni față de liberalii de din cōce și de din colo de Laita îi va dicta, să se opună întăririi lui Lueger mai ales acum în ajunul serbărilor milenare din Ungaria, unde Lueger e rău vădut. Voința populațiunii creștine din Viena înse îi impune, să se plece recomandând monarhului confirmarea alegerii. Badeni s'a compromis o dată în cestiunea acesta. Ca la om cu minte pôte că-i va ajunge atăta.

În parlamentul din Viena s'a început desbaterea asupra proiectului de

lege despre reforma electorală. Proiectul este aspru combătut din partea democraților. Deputații Kronawetter și Pernstorfer au timbrat fără cruțare așa numita nobilime polonă, care se tot laudă cu simțul religios, dară pentru aceea nu neîndreptătesce numai pe Ruteni, ci apasă și exploatează și poporul polon.

Anglia.

După esposeul ministrului de finanțe bilanțul finanțelor Angliei pe anul trecut prezintă intratele 102 milioane funți șterl., erau ieșitele 98 milioane, așa dară rezultă un rest de 4 milioane. Pentru anul acesta venitele sînt proiectate în 101,250.000 funți, erau spesele în o sută milioane funți. Mai constată ministrul, că în timpul din urmă s'a ușurat contribuțiunea de pămînt, și de 50 de ani încôce pe încetul sarcinile au trecut de pe dările directe asupra celor indirecte.

Chamberlain a declarat, că pentru sufocarea mișcărilor revoluționare din Africa sudică s'au dispus trupe nouă. Trupele lângă vor merge din coloniile de pe lângă mare.

Rusia.

Guvernul rusesc acum nu-și dă silința să-și mărească numai influința asupra statelor balcanice, unind sub protectoratul său Bulgaria, Grecia și Sîrbia, ci își cercă norocul și încă cu mai mare succes în Orientul estrem. Pe cum se anunță din Shangai, între Rusia și Sina s'a încheiat o convenție secretă, în virtutea căreia Sina ajunge cu totul sub influința rusescă. Sina din recunoștință față cu Rusia, care i-a venit în ajutor la pacea cu Japonia și i-a mijlocit împrumut pentru plățirea speselor de război, concede Rusiei, ca să inroleze voluntari și să cumpere cai pentru armată pe teritoriul sinez, cedeză portul S. Arthur și pentru năile de război ale Rusiei asemenea îi deschide toate porturile sale comerciale. Productelor industriale și agricole ale Rusiei le sînt deschise toate piețele Sinei, și Rusia va putea ocupa mai multe localități sineze spre sud de la Vladivostoc. Rusia va da Sinei mai multe sute de ofițeri spre a instrua și organiza armata sineză. Fațma acestei convențiuni a provocat în Anglia o adîncă consternare.

Meditațiuni

asupra stărilor din provincia bisericească gr. cat. română de Alba Iulia Făgăraș.

(Fine.)

S'ar recere uniformitate mai solidară în conducerea preparanților învățătoresci și în a școlilor noastre populare gr. cat. confessionale. Noi ținem, că școlii noastre confessionale stau sub aripile bisericii, dar statul prin ingerința sa basată pe legile și ordonanțele din vigôre azi mîne reduce dreptul autorităților bisericești față de școlile noastre confessionale la o contemplare pasivă față de cauza școlară. Auctoritatea confesională e jignită în drepturile sale de a dispune cu învățătorii confesionali conform intereselor sublimite vitale ale educațiunii religioase-mo-

rale și naționale; pentru că cînd auctoritatea confesională avertisază pe unul dintre acești crescători ai scumpilor surcei ai nîmului nostru la împlinirea sublimitei lor misiuni, — onôre excepțiunilor, — dă de resistință cerbică, care o a ingenerat în unul dintre membrii corpului învățătoresc protecția statului, care dacă cineva e „jó hazafi“, nu-i creștă de păcat nici desconsiderarea celor mai sînte interese ale creșterii religioase-morale. Acum viața învățătorilor, de cînd aleg senatele școlare, e un pelerinaj continuu cruciș și curmeziș preste școlile din diecesă, abzie de stațiune, cînd voese; de unde urmază, că fructele instituțiunii populare pe zi ce merge alocuria sînt mai puțin mînoșe, pentru că în 7—8 luni abia se dedă învățătorii cu pruncii și pruncii cu dinșii, și pe cînd se înțeleg unul cu alții, se strămută învățătorii une oria în mijlocul anului școlastic.

După împrejurările poporului nostru supt din tôte părțile cu puțină excepțiune am reușit de a ridica soluțiunile învățătoresci la minimul de 300 fl., înse alocuria acum ducem lipsă de învățători conscii de misiunea lor.

Nu există uniformitate în venitele preoțesci menite spre vegetarea sermanului cler, nu este o cinosură statorită prin statute aduse în sinode diecesane, ci azi acel cler român gr. cat., care în privința culturii intelectuale stă la același nivel cu clerul catolic de rit latin, nici acelea venite nu le primesce, cari le avea preoții moralisti fără cursul gimnazial și teologic, pentru că rîcindu-se credința venitele accidentale ale parochiului sînt foarte micșorate, și clerul e silit a privi cu ochii scîldați în lacrimi și cu inima undulantă de suspinuri, cum i-se veștedesc nu numai puterile tinerețelor, dar și florile cunoștințelor spirituale, udate cu multă sudore sub durata cursului de 16 ani ai studiilor, într'o parochie de 50—60 fumuri, care nici venit curat de 200 fl. nu asigurază sermanului preot. Apoi din acest venit trebuie să se susțină bietul preot conform statului, să-și crească familia, trebuie să catechizeze în școlă, să se pregătască pentru examen prosinodal, — dar la cîrnele plugului cine va fi, cine va prinde furca și grebla? — ba să-și procureze și produse literare spre a-și nutri spiritul, și trebuie să pășescă în falanga luptei naționale pînă la martiriul temniței, pentru că strigăm preoților: „Preoți cu crucea în frunte!“ Înse cel gol și flîmînd cum va merge în frunte, ca să însufle respect și să braveze cu fruntea și peptul săgețile furtunilor vibrante asupra bisericii și nîmului nostru? Sermane de cler român, tot te-ai lăsat a fi legănat în iluziunile congruei și ai lăsat, să sugă lipitorile tot sângele corpului moral al poporului român, pentru care ai trăit și pentru apărarea căruia și a drepturilor lui ți-ai sacrificat și viața. Pentru ce nu te-ai organizat din sudorea lui, că din el ai ieșit? Eță protestanții, cărora statul în trecut nu le-a întins nici un ajutoriu, și-au organizat venitele preoților ast fel, cât și în cea mai mică parochie încă pôte subsista preotul; pentru că presteză lecticalul preoțesc în proporțiunea stării materiale după clase, er nu după măsura cea nedreptă usitată în biserica noastră, că pînă cînd cel ce-și câștigă pâine ca zileriul, dă preotului său o mîrtă de lectical, și bocotanul cu 60 de jugere și 8 boi încă dă

numai o mîrtă, sau pînă cînd zileriul lucră preotului o zi cu palma, ôre ce daună ar suferi credinciosul, care are vite, dacă i-o ar face cu plugul său carul? Dar la noi în Români mai este încă o praxă vigentă, adică inteligența mironă, — onôre rarelor excepțiunii, — se simțea scutită de datorința de a concurge la prestarea venitelor preoțesci. Dacă ar fi fost voința tare și resolută, s'ar fi putut regula venitele preoțimii române gr. cat., înse numai prin statute aduse în sinode sau congrese mixte. și așa azi n'ar mai dori nimeni congrua, carea nu cred, că nu fie arginții lui Iuda.

Sînt în viața corporațiunilor morale atari momente solemne, cari le poteneză strălucirea nimbului și din razele strălucirii aprind un far luminătoriu în juul și viitorul corporațiunii, le ridică vața și auctoritatea la un grad impunătoriu de respect și consolidază legăturile asigurătoare de înflorirea corporațiunii. De la atari momente sîrbătorești se datază în istoria corporațiunii o epocă nouă. Care român, — să nu zic și străin, — ar cuteza a susține, că sîrbătorea intronisării în scaunul mitropoliei gr. cat. române de Alba Iulia Făgăraș a Escelenței Sale Mitropolitului Dr. Victor Mihályi n'a fost un moment așa strălucitoriu în glorie, ca și care ochi român n'a prea vădut, urechi n'au audiu și inima română usturată de necasurile zilei n'a prea simțit? Intrarea noului mitropolit în Blaș a fost sîrbătorea triumfală a principiului solidarității clerului român, manifestat în mod sîrbătorec și demn de trecutul unei ierarhii conduse de Archierei, a căror virtuți sînt tot atăția obelisci, pe cari se razimă panteonul bisericii și nîmului român. La această sîrbătore au luat parte și umbrele clarificate ale Archiereilor, cari odinoră ca fari luminători au condus destinele bisericii române gr. cat. Ele implorau harul cerului preste noul mitropolit. Blașul a undulat în razele bucuriei și măririi. Și eță în această sîrbătore a solidarității în simțiri, cugete și fapte, care nici mâna nemilășă a timpului nu o va șterge din anele bisericii și nîmului român, a fost lovită în mod frapant și dureros legătura sfîntă a solidarității ierarhale dintre diecesele sufragane române gr. cat. și dintre tronul mitropolitan, care trebuie să ne fie foculariul unității. N'au fost reprezentate capitulele din Gherla și Oradea mare, ba și clerul estraneu din aceste diecese încă a fost reprezentat în măsură necorespunzătoare măririi sîrbătorii.

După a mea modestă părere ce misiune are Roma față de întregă biserica catolică de deosebite rituri de pe întreg rotogolul pămîntului, tocmai aceea o are Blașul față de întregă provința mitropolitană gr. cat. română așa, cât care preot român gr. cat. vatemă și nu respecteză legătura unității față de scaunul mitropolitan din Blaș, acela vatemă și nu respecteză legătura unității datorită Romei. Sau cui au sunat brevele papale cetite cu ocaziunea intronisării noului mitropolit? Dôra nu Evreilor, ci Românilor gr. catolici din tôte diecesele sufragane. Că pentru aceea a preconizat Roma scaunul mitropolitan din Blaș, ca să fie reprezentantul ei față de clerul și poporul din întregă provința mitropolitană, și Blașul n'are misiunea de a fi numai un for de apelare în cauzele clerului și ale poporului, ci să fie foculariul dătătoriu de viață și direcțiune în tôte cauzele bisericești de ori și ce na-

tură pentru înțregă provincia mitropolitană. Fără de scirea și auctorizarea Blașului nu e lertat a elimina limba română rituală de la altarele și catedrele bisericilor române și a o înlocui cu limbă străină și a introduce iurgicon de limbă străină în locul celui românesc sancționat prin Sfinția Sa Papa de la Roma. Scusa, că poporul român și-a uitat limba sa, nu e scusă, ci acuză în contra clerului. Căci pentru ce n'a grijit școala și biserica română, ca să nu o uite? Ori dora nu vom susține tesa paradoxă, că poporul să instrueze pe dascăl și pe preot limba română și să-i verse în inimă simț religios-moral în limba română? Preoților le sună mandatul: „Mergeți în totă lumea și vestiți Evangelia!”

Ce să zic despre dreptul arhierilor noștri de a dispune după părintescă chibzuire pe lucrătorii viei Domnului la parochiile vacante? Acesta a devenit iluzoriu așa, cât azi nu mai putem sci, că arhierul are dreptul liberae collationis, ori poporul drept de alegere. Când devine vacantă o parochie mai de Dómne ajută, încă abia s'au răcit osemintele reposatului preot, și deja se încep agitațiunile cu vinars, și dacă-i succede cutărui preot a fanatiza poporul până la amenințarea cu neunierea, ba se închide biserica înaintea altui concurent mai meritat, dreptul canonic de denumire al Arhierului cedază forței fanatisate. Obvin casuri, când poporul din motive cuviiose și fără amenințări cu defectionare se rógă a i-se dispune de păstoriu sufletesc cutare preot bun, in se nu i-se deferesc cererii singur din motiv, că la cerut poporul. Unde e auctoritatea sacralului nimb arhieresc? Unde e vađa clerului? Unde consecința? Unde moralitatea? Scim, că snt croite pedepse canonice pentru preoții agitatori. Care și unde s'a pedepsit? Cear puté pune stavilă acestei stări anormale? Statute aduse într'un congres provincial bisericesc, clasificarea parochiilor și admiterea și îndreptățirea concurenților de a concurge la parochiile din cutareva clasă amésurat anilor de servit, cualificațiunii și meritelor.

După modesta mea părere ași mai puté desvêli rane, cari rod la viața corpului moral al bisericii noastre gr. cat. române. Dar destule snt celea indigitate spre a puté convinge pe ori cine, care-și iubesc biserica și némul, despre aceea, că stările presente ale vieții noastre bisericesci snt bolnăviciose, și că nu mai este fertat, să stăm cu mâinile în sin, ci cu toții să concurgem cu consiliul inimii și cu lumina ingeniului pentru de a aduce vindecare ranelor, ce consumă viața bisericii noastre. Legăturile corpului moral al provinciei bisericii noastre snt debilitate, să nu zic destrămate. Și ore în starea de iață după axioma „quot capita, tot sensus” cum va puté infrunta biserica noastră furtunile încenante prin punerea în viață a nouelor legi bisericesci-politice, cari legi au de scop șguduirea temeliiilor aceluia? Cu arme împrumutate din arsenalul cel vechiu al procedurii nu ne putem măsura cu inimi, cari în totă ziua făuresc arme care de care mai seducătoare pentru sermanul popor. Este bun și întesce spre scop salutar cercuiriul înaltului Cor Episcopesc îndreptat cătră Cler și popor despre așa numita căsătorie civilă; in se nu coréspunde întru tôte împrejurărilor și relațiunilor dintre clerul și poporul nostru, datinilor eređite de la străbuni ale poporului și altor postulate ale clerului, poporului și

bisericii noastre. S'ar recere o acțiune uniformă întru tôte. Lupta va fi crâncenă și decidătoare preste viitoriul bisericii, clerului și poporului nostru. Ore cum își pregătesc și făuresc inimiile noștri armele lor? Nu împrăștiați în țară, ci adunați cu consiliu împrumutat. Deci e necesitate imperativă neamănaveră, să ne adunăm și noi și încă nu numai reprezentanții clerului, ci și ai poporului. Pentru că stavila principală, că n'a progresat cauza bisericii noastre gr. cat. române în organizarea sa esternă, cum snt ridicarea de biserici catredale și parochiale, institute menite pentru crescerea clerului, aședeminte fundamentale pentru vèduve și orfani preoțesci, preoți deficienți, preoți miseri, fonduri școlare, și cu un cuvint, că n'am prins rădăcini mai adânci în totă privința, ci numai vegetăm, o află în împrejurarea, că am eschis pe mireni de la amestecul în trebile materiale și culturale ale bisericii noastre, până când dacă-i cuprindeam în cadrul constituțiunii sa vieții noastre bisericesci, câte sacrificii n'ar fi adus pentru ameliorarea stării bisericii și clerului nostru! Saă ce a făcut, ce pôte arêta diecesa Gherlei mai de 40 de ani, de când sustă? De incurgeau și mireni în afacerile ei materiale, de sigur ar avé azi catedrală și residentă. Deci avem lipsă imperativă de un congres mixt bisericesc al întregii provincii mitropolitane gr. cat. de Alba Iulia și Făgăraș, în care înainte de tôte să se stringă legăturile unității ierachale cu capul provinciei bisericesci, să se vindece ranele, cari rod la corpul moral al bisericii noastre, să se aducă statute uniforme referitoare la crescerea clerului tiner, să se statoréscă unitatea și uniformitatea disciplinei în cler și credinciosul popor, uniformitate în crearea sorginților spre înmunișirea fondurilor bisericesci diecesane, ameliorarea și uniformitatea venitelor preoțesci, statute pentru susținerea și mântuirea de decadința a școlilor noastre confesionale, statorirea de cinosură uniformă întru manauarea armelor față de puterea cutropitoare a nouelor legi bisericesci și a altor furtuni, cari de sigur vor urma. Am zis, că pe mireni să-i îmbrățișăm între noi, pentru că dinșii vor fi canalul, prin care se va deriva în sinul poporului valoarea statutelor bisericesci aducându prin congres, de ore ce dinșii au ieșit din popor, și fiind că biserica i-a crescut, ca recunoscința vor da mână de ajutoriu bisericii spre punerea în viață a statutelor și mijlocelor menite spre regenerarea bisericii noastre.

Un preot.

Mulțămită publică.

Reprezentanța bisericescă gr. cat. din Făgăraș exprimă mulțămita și recunoscința sa Domnului *George Pop* de Galați proprietariu în Făgăraș și Sibiu, pentru că a esoperat de la fratele său *Ioan Pop* de Galați fost advocat în Sibiu o donațiune de 1000 fl. pentru biserica noastră, care în anul venitoriu 1897 număra 200 ani de la zidirea ei.

De altă parte reprezentanța bisericescă își exprimă regretul și condoliunța sa pentru înecarea prea timpurie din viață a neuitatului donatoriu.

Reprezentanța bisericescă gr. cat. din Făgăraș în 15 Aprilie 1896.

Noutăți.

Gimnasiul gr. cat. român din Blaș a fost cercetat în săptămâna acésta de di-

rectorul suprem Kuncz Elek. care în 20, 21, 23 și 24 a c. a asistat la prelegeri convințându-se, că tinerimea gimnasială atât în ceea ce privesc diligența și progresul în studii, cât și în privința morală și sanitară stă bine. Lauda este și a dior profesori, cari toți snt conseci de chemarea lor.

Censură de profesor. Dl profesor gimnasial *Ioan Fodor* în 16 a c. a depus la universitatea din Cluș și esamenul pedagogic prescriș, obținând diploma de profesor censurat. Felicitările noastre!

Adunare generală. Reuniunea docenților gr. cat. români din Maramurș își va ține adunarea generală în comuna Borșa la 28 Maiu st. n.

Denumire. Dl *Stefan Muntean*, notar la tribunalul din Biserica-Albă, a fost numit subjude la judecătoria cercuală de acolo.

Noul Arhieriscop catolic de Bucuresci. Zilele aceste, ér nu mai înainte, cum au fost anunțat unele ziare, a fost numit Arhieriscop catolic de Bucuresci Monseniorele *Francisc Xaveriu de Hornstein*, Prelat al S. Sale Pontificelui și decan în cantonul Jura în Elveția. De și numele nu l-ar arêta, totuși P. S. Sa după nationalitate este francez elvețian, născut în anul 1840.

Erăși un proces monstru. În 7 Maiu st. n. se va ține la tribunalul din Alba Iulia pertractarea finală în cauza procesului intentat pentru agitațiune în contra parochului din Túr *Ioan Pop Pécuarariu* și a docențelului *Georgiu Făgărășan*. Snt citați la acea partractare 30 de martori, se înțelege partea cea mai mare magiari. Intre cari și preotul rom. cat. din Túr. Sntem curioși, să vedem sfârșitul acestui proces, intentat în onórea deschiderii sèrbătorilor milenare magiare.

Agrațiare. Organul guvernamental „Nemzet” aduce scirea, că la 8 Iuniu — ziua agrațiărilor — guvernul ungar va propune Majestății Sale și agrațiarea esilațiilor politici E. Brote și S. Albini.

Leo Say renumitul finanțier academițian și bărbat de stat francez a repausat în 20 a c.

Prințul bulgar Ferdinand după colindarea prin Constantinopol s'a dus la Petersburg, unde ca respłată pentru jertfirea lui Boris i-s'au făcut primiri sèrbătorești din partea Țarului și a cercurilor diplomatice rusești.

Cea mai nouă afacere a ministrului Fejérváry. Deputatul național *Bernáth Ludi* înainte de a se începe ședința dietală a prezentat ministrului *Fejérváry* numărul unui act din ministerul de honveđi rugându-l, să-l resolve. *Fejérváry* i-a replicat sarcastice: „Poftiți a vē adresa la dl ministru *Kassics*, acela e omul voștru!” *Bernáth* neașteptându-se la atare răspuns a mers după *Fejérváry* în cabinetul ministerial, dară acesta a repeșit aceleași cuvinte în un ton și mai vătămătoriu. *Bernáth* a cerut prin trianșii săi satisfacție, dară *Fejérváry* a denegat-o zicend, că personal nu a ofensat pe *Bernáth*, in se favoruși nu face deputațiilor din partidul național, fiind că acest partid a suferit atacurile lui *Kassics* și s'a arêtat solidar cu el. Causa a ajuns la dezbateri în clubul național. Urnările vor fi pôte câteva duce și interpeșii în dietă.

Serbarea Duminecii în locul Sâmbetei face cuceriri tot mai mari între Jidovii din America de Nord. Ei acéste nu o privesc de concesione făcută sabbathului creștinilor, ci de o urmare a împrejurărilor sociale în to-mai ca și folosirea datului creștin.

Casuri de mórte. *Zaharie Bran* paroch al Sânelniului și protopop al Biei a repausat în 24 a c. în anul al 63-lea al etății și al 39-lea al preoției. — *Alexandru Mezei* paroch gr. cat. în *Beia* din districtul protopopesc al Turdeii a repausat în 18 Aprilie 1896 în anul al 52-lea al vieții și al 23-lea al preoției sale.

În veș amintirea lor!

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Minciuni istorice

și diferite alte minciuni.

(Continuare.)

Și acum să urmărim, celea ce zice „Tel. Rom.” mai de parte:

Nu-i vorbă, își au și patriarhii din Constantinopol păcatele lor și le-au și plătit foarte scump mai târziu, întocmai ca și papii de la Roma pe ale lor, dar păcatele acelora sînt numai păcate infiltrate într'înșii de către papi de la Roma, și nici urmări atât de desastrose n'au lăsat pentru viața morală ale poporilor lor în secolii următori, cum au lăsat aceștia din urmă pentru ale lor.

Acți îndrăznim a întreba pe dnii de la „Tel. Rom.” numai atîta: Când au infiltrat papii de la Roma vre o dată păcate patriarhilor din Constantinopol, și ce fel de păcate au fost acelea? Căci păcatele patriarhilor din Constantinopol le-am vădit deja, și am vădit și aceea, cât de mare e minciuna, că patriarhii din Constantinopol cu păcatele sale „nici urmări atât de desastrose n'au lăsat pentru viața morală ale poporilor lor în secolii următori, cum au lăsat aceștia din urmă (papii de la Roma) pentru ale lor.”

Continuă apoi „Tel. Rom.”:

A pune înse nefericirile politice ale unui popor în căruia bisericii sale, când și această era asuprită și doborîtă la pămînt nu numai din partea păgânilor, ci chiar și din partea bisericii sale suror, nu e lucru numai nedrept, ci e chiar barbar.

Dar apoi a și profitat de nenorocirile acelei biserici, numai căci nu i-se supune în contra învățăturilor lui Christos, apoi această este tot atît, ca a te asotia cu cei ce aprind, ca să poți ucide și jăfui mai ușor.

Și tocmai această a făcut o biserică „sfîntului Petru” față de biserică ortodoxă și în special față de poporul român pînă la „s. Unire” și în parte și de atunci încôce.

Acți er putem, să întrebăm pe dnii de la „Tel. Rom.”: Când a asuprit biserică apusană pe cea grecă și când a doborît-o la pămînt? Când a profitat ea de nenorocirile bisericii grecești și în special de cele ale poporului român? Și apoi cari sînt învățăturile acelea ale lui Isus Christos, cari s'ar împotrivi primatului episcopului de Roma?

Nespus de naive sînt apoi cuvintele, cu cari continuă „Tel. Rom.”:

În loc ca să-i fie recunoscătoare și să se întorcă er în sinul ei, face tocmai contrariul.

Dar pentru numele lui Dumnezeu, dlor de la „Tel. Rom.”, care va fi sinul acela mare „ortodox”, care să potă cuprinde biserică catolică? Și pentru ca ea „să se întorcă er în sinul” bisericii „ortodoxe”, ore nu ar fi trebuit mai întăiu, să părăsescă acel sin? Și când l-a părăsit? Că dora fiica potă să părăsescă sinul mamei sale, era nu mama pe al fiicei sale. Dar când a fost ore între Bizanț și între Roma acel raport, cât Bizanțul să fie fost mamă și Roma să fie fost fiică? Și apoi care e acel sin al bisericii „ortodoxe”? Acela, la care au strins nemiul românesc brațele fanariote cu atîta dragoste, cât era mai să-i iese sufletul, ori dora acela, la care astăzi în unele părți il string brațele muscălesci cu dragoste așa de mare, cât fi chiar iese sufletul?

Dar să-i lăsăm pe dnii de la „Tel. Rom.”

dorindu-se în brațele acestea și să vedem ce zic mai de parte:

Acți mă va întreba potă dl autor: Ce are de a multămi biserică occidentală bisericii orientale ori poporile aceleia poporilor celeilalte?

Etă ce:

Până când biserică orientală s'a luptat cu mohamedanismul și pînă când poporile ortodoxe din orient au ținut peptul cu poporile păgâne din jurul lor, pînă atunci biserică occidentală și poporile aparținătoare ei s'au organizat și consolidat, nu numai pe terenul bisericesc, ci și pe cel cultural și material. Că totuși aceste popore ortodoxe creștine din orient au fost învinse pe mulți ani și supuse împreună cu biserică lor cu tot islamului, cauza e, că parte dușmanii lor au fost foarte mulți și puternici, parte că puterea lumescă s'a amestecat prea mult în afacerile interne ale bisericii, de unde s'au produs apoi neînțelegeri și în cler, parte că clerul papistaș n'a lăsat nefolosită nici o ast fel de ocaziune pentru de a pescui în tulbure, și apoi mai pesus de tôte, că papii de la Roma tocmai pe când se bucurau de deplină putere suverană lumescă, au privit indiferenți, pînă când Mohamed și-a băgat sabia în inima bisericii orientale și în inima imperiului orientală roman, fără ca să cugete la pericolul ce amenință prin această lovitură întreaga creștinătate.

Pentru ce? Pentru că biserică ortodoxă n'a voit să primescă jugul papal în contra învățăturilor lui Isus Christos!

Au fost și papii mai luminați, cari au recunoscut victoriile gloriose ale unui Ioan Corvin de Huniad, Ștefan cel mare, Mihaiu Vitezul și alții, raportate contra Mohamedanilor în favorul creștinăritii, dar s'au multămit numai cu atîta, și nimic mai mult n'au făcut, cum ar fi trebuit și au putut face, ca să le dea mână de ajutoriu, să-i potă înfrânge pentru tot de una și ast fel să contribuie și ei în modul recerut pentru delăturarea pericolului, ce amenință întreaga creștinătate și cultura omenimii. Er când au întreprins câte ceva (cruciatale), au făcut aceste tot de una proselitism în biserică orientală și subjugând poporile aparținătoare ei. (Imperiul latin din Constantinopol.)

Să se fi luptat papii de la Roma cu puterea lor de odinioară numai pentru cultură și adevăr și nu numai pentru supremație preste biserici, popore și împerați și să fi folosit averile lor colosale storse prin abuzuri de tot felul numai pentru a propaga moralitatea, de și nu sîntem pentru principiul, că scopul sfîntesce mijlocele, azi întreaga creștinătate și multe popore chiar păgâne din jurul ei ar sta pe o treptă de bunăstare materială, culturală și mai pe sus de tôte morală cu mult mai înaltă, de cum stau; dar așa banii s'au dus, puterea lumescă și-o au perdat, și poporile totuși s'au ridicat pe tôte terenurile vieții, de și ceva mai târziu.

Soda istorie trebuie că au învățat dnii de la „Tel. Rom.”, dacă dlor nu știu dintr'însa nici măcar atîta, cum Papii de la Roma și întreg Apusul creștin au jertfit sume colosale și florea clasei cavaleresce pentru eliberarea Răsăritul din jugul mohamedan. Pentru dlor cruciatale, cari au fost așa zicend o năvală a apusului întreg asupra islamului, sînt numai ecă așa „câte ceva” și „nimic mai mult”. Numai una n'o înțelegem: cum de nu pun sechestru pe sama bisericii „ortodoxe” cu o cale și pe Franciscanul Capistran, când o fac ecăsta cu Ioan Corvin?

Cele alalte producții acrobatice pe terenul istoric, pe cari și-le conced aci dnii de la „Tel. Rom.”, li-le fertăm. Vom mai reflecta aci singur la învinuirea aceea stereotipă, ce și-au format-o Bizantinii în contra Pontificilor Romani din faptul istoric al așa

numitei împerați latine din Constantinopol. E ecăsta o învinuire cât se potă de nedreptă. E ecă nedreptatea cea mai mare a învinul pe Papa de la Roma cu acest fapt istoric nefast și neglorios, care fapt l-a provocat nu Papa de la Roma, ci l-au provocat în butul condamnărilor repetite ale marelui Pontifice Inocențiu III uneltirile aulice sângerose ale curții împerațesce din Bizanț și josnicia mercantilă a Veneției. De istorisirea acestui fapt ne ocupăm cu atît mai bucuros, de ore că într'însa se țese și ceva din istoria Românilor. Să grăescă deci în să-și istoria acestui eveniment nefast petrecut în Bizanț în vécul al XIII-lea.

Sultanul Saladin măturase cu mătură de fer pe creștinii din lăuntru Palestinei. Ei erau închiși în cetățile de la țermul mării. După mórtea lui Saladin se născură rășboie de moștenire între membrii familiei împerațesce. Cu tôte aceste regele Enric de Champagne totuși se gândia, să se întorcă în Europa, deja și numai pentru ca să nu móră de fôme în pustiitul său regat Ierusalim. El muri în 1197, și veduva lui dărui mâna sa și tronul lui Amalric de Cipru. Atunci Papa Inocențiu III admoniă pe creștinii apusanii, să întreprindă cruciata a patra, și spre acest scop impuse contribuții chiar și clerului și jerfi zeciuelă din venitele sale proprii. Dar puțin se insinuară, și chiar și sərbătoritul predicătoriu Fulco de Neuilly putu înciripa în 1199 numai cu greu o ôste compusă mai ales din Francezi. În fruntea ôștii sta Teobald conte de Champagne, și de ajutoriu îi erau contele Ioan de Brienne, mai târziu rege al Ierusalimului și împeraț al Constantinopolului, și alți conți.

Scopul proxim al cruciatei avea să fie Damiette, cheea Egiptului. Se unirà apoi în aceea, ca să negoțieze cu o cetate marină a Italiei pentru trecerea ôștii preste mare. Mareșalul Villehardouin de Champagne, istorisitoriu nepărtinitoriu al acestei expediții, inchiă deci în 1201 contractul în biserică s. Marcu din Veneția cu dogele Enric Dandolo cel de 93 ani. Dogele acesta era un neguțatoriu energic, și de aceea și condițiile contractului erau grele. Pentru suma estrordinar de mare de 85.000 de marce de argint, mai bine de patru milioane de franci după valoarea de azi, Veneția avea să trecă în Egipt 4500 de cavaleri cu cai, 9000 de scutelnici și 20.000 de pedestrași și să-i provadă cu proviant nouă luni de zile și a fără de aceea să spriginescă expediția cu 50 de năi de răsboiu. La un an după aceea avea să se întimple pornirea. În schimb pentru servițiile acestea s'a acordat Veneției jumătate din cuceriri. Inocențiu III pētrundea pe Venețianii speculanți și de aceea a aprobat contractul numai sub condiția, ca cruciati să nu facă vrășmășii cu creștinii.

Spre nefericirea expediției muri contele Teobald în 25 Maiu 1202. Acum mulți peregrini renunțară de a-și implini juruina, alții temendū-se de viclenia Veneției se imbarcară în alte porturi, era restul, care se adună în Veneția, căruia i-se mai însoțiră și câte va cete de Italiani, își alese de conducătoriu pe talentatul marchion Bonifațiu de Montferrat. Dandolo firesce că așteptă cu pornirea, pînă se adunară toți; atunci gău năile pentru pornire. (Va urma.)

Relațiunile administrative și eclesiastice ale Românilor din provincia Beiușului între veacul 13—16.

(Fine.)

Am zis, că provincia Beiușului a putut sta sub jurisdicțiunea episcopilor români rezidenți în teritoriile vecinase a cu acea provincă. Despre atari episcopi se și face amintire cam din mijlocul veacului al 15-lea. Așa cum s'a amintit mai sus, la 1456 în părțile murășene respective banatice era un episcop român cu numele *Ioan de Capha*, pe care la prins Ioan Hunyadi și l-a trimis la Roma, unde s'a întors la unire. La începutul veacului al 16-lea se amintesc episcopii din *Feleac* în nemijlocita apropiere a părților oradane și beiușene. Tot atunci, la 1532, se amintesc un episcop probabil de rit oriental, care ar fi reședut în *Cebus* (Sebes, Sebesváralja, Bologa între Vad și Huedin). Afară de acestea jurisdicțiunea mănăstirilor s. Mihail din Maramureș se estindea preste teritoriile în partea de câtră miazănoapte-răsărit de la diecesa rom. cat. a Orădișii. Episcopul Sava amintit în diploma lui *Sigism. Racoți* din 1608 și în cea din 1609 cred a fi reședut în *Lipova* respective în *Boroș-Ineă*, de care ca „caput domini” s'a ținut și ținutul Beiușului, și în apropierea cărora cumcă în veacul al 15-lea erau mai multe parochii române, se vede de acolo, că în actul donațional al domeniului din Siria Ioan Hunyadi vorbește despre atari parochii „cum jure patronatus”.

Acum ôre de care numai și din acum amintitele episcopii să se fie ținut provincia Beiușului, acesta nu se pôte constata. E mai probabil, că s'a ținut de episcopia *Ineuului*, respective de aceea, care avea jurisdicțiune între Crișuri și Murăș.

Ca de închiare să fie adnotate încă următoarele:

Cum s'a vădut mai sus, despre existența voivodatelor române din provincia Beiușului se face amintire până după mijlocul veacului al 16-lea.

Ôre administrațiunea națională a voivodatelor și cnezatelor române din numita provincă susat-a în deplină putere a drepturilor avute de mai înainte și sub timpul domnirii principilor naționali din Transilvania, respective și după cassarea episcopiei rom. cat. din Oradea urmată la 1566 prin conculs dietei din Turda, este necunoscut.

Dară după ce preste tot voivodatele și cnezatele cam din veacul al 16-lea începând să trecut prin străformare perdându-și valoarea instituțiunii originale, ¹⁾ este probabil, că tot acelei străformări au cădut jertfă și voivodatele românesce din cestiune, mai ales acolo, unde atari voivodate au ajuns sub stăpânire turcescă, carea pentru supușii săi a introdus o formă de guvernare de tot nouă și a pretins de la creștini contribuțiuni de tot deosebite de cele statorite sub domnirea creștină; ²⁾ măcar că nu se pôte nega, că de es. în părțile balcanice subjugate prin Turci unele comune ³⁾ au rămas independente, constituite sub voievozi și cnezii. Locuitorii acelor comune n'au solvit nici o contribuțiune, n'au prestat robote, ci în cas de războiu câteva sute din ei erau datori a

servi fără plată și a purta grije pe furagiul și de caii sultanului. ⁴⁾

Instituțiunea această, numită a „voinicilor”, o a introdus sultanul Murad I.

Alt cum această castă independentă a „voinicilor” a existat și în Ungaria. Anume în „*libris rationarii Ludovici II*” feria V. prox. ante festum B. Ioan. Bapt. 1526 se zice, că *Vlad și Nicolau* voievozi voinicilor servitori lângă Timișoara au venit la curtea regească pentru simbria lor și a altor voieni și voievozi de acolo, dându-li-se 28 fl. ⁵⁾

Êră cât se ține de libertățile și privilegiile bisericii române mai sus amintite, cred, că acele din partea principilor calvini, stăpânitori și preste provincia Beiușului, numai întru atâta și atunci vor fi fost respectate, când și întru cât conducătorii acelei biserici erau gata ori ba a primi dogmele și instituțiunile calvinesce. Căci:

Unde prin lege se decretază, că legea bisericii române e numai „tolerată”, că preoții români nu se pot nobilita, nici nu pot posedé bunuri cu drept ereditar, ci dacă ar fi și câștigat atari bunuri, domnul de pământ acelea să le revindece (Art. diet. 1678);

Dacă se consideră condițiunile puse Mitropolilor români din Alba Iulia, realizarea cărora ar fi tras după sine nu numai despoierea deplină a bisericii române de caracterul dogmatic al învățaturii bisericii orientale, dar cu timp și al cultului divin estern al aceleia; dacă la 1608 numai preoții calvinizați se împărtășesc de favorurile regnicolare, de cari s'a bucurat biserica ortodoxă (calvină):

Între aceste și altele asemenea împrejurări dejositoare și asupritore puțin ori chiar nimic nu se pôte vorbi despre libertățile bisericii române din ținutul Beiușului, carea a bună samă ca și întrégă biserica orientală română a fost obiectul urgisirii sectelor calviniane.

Acea apoi, că principii calvini transilvani împreună cu predicătorii sectelor calviniane au supus proselitismului calvinesc și provincia Beiușului, se vede de acolo, că la an. 1608 *Sigismund Racoți* de d. Beiuș iewa sub scutul său pe predicătorii calvinizați *Mihail din Vajdasfalva*, ⁶⁾ pe cum și pe alți preoți români deja calvinizați, ori cari de aci încolo s'ar calvini, dându-le drepturi și libertăți, de cari s'au bucurat și preoții ortodoxi calvini.

Êră cum că atari preoți români calvinizați vor fi fost mai mulți și în provincia beiușană, ori că prin împărțirea libertăților se spera înmulțirea acelor, s'ar puté conchide de acolo, că de nu ar fi fost în număr mai mare, nici nu ar avé înțeles dispusețiunea aceea a numitului principe, prin carea acelor preoți li-se dá drept, ca după moda-

¹⁾ Gradet, Cepina, Jambol, Coprovistica.

²⁾ Jiricek »Geschichte der Bulgaren«.

³⁾ Engel »Monumenta hungaria« pag. 223.

⁴⁾ *Nemoieșă* de lângă Beiuș, êră nu *Votodent* de la Făgăraș, cum ar vre să înțelégă Bariț (»Părți alele din Istoria Transilv.«). În *Vajdasfalva* deja la an. 1569 ne întâlnim cu preotul român calvinizat *Francisc Achim* care a fost de față la sinodul calvinesc din Orade. În protocolul diecesei reformate dincolo de Tisa de d. 17 Iunie 1631 se mai amintesc alți doi preoți români calvinizați: *Petru de Tataros* (districtul Beretyó) și *Petru de Pappfalva* (Popesci districtul Luncei). În comuna Tartaros sint azi la 800 suflete curat române și nici un calvin, êră în Pappfalva ca la 600 suflete române și vre-o 17 calvine. V. Schematismul diec. gr. cat. de Orade 1890. Cfr.

Rácz Károly »Zaránd egyházm. története«.

litatea îndatinată, asemenea preoților calvinesci, să-și pótă alege senior și episcop, sui ordinis et nationis, ca așa să nu mai atrne de la estranei, nici să fie ordinați prin estranei, de ori ce religione, și în deosebi prin episcopii bisericii române și sêrbesci, oprindu-se episcopului Sava de a se mesteca în trebile acelor preoți.

Poselitismul acesta calvinesc între preoții români, pe cum în Transilvania și în alte părți locuite de Români, așa și în provincia beiușană a fost în deplină putere sub tot timpul domnirii principilor calvinesci din Transilvania. Cred, că acea putere și tendență s'a micșorat și s'a slăbit, numai după ce Oradea, respective Beiușul ia 1690 prin comandantul de Pace fu cuprins de la Turci și așa scos de sub guvernarea și influința domnirii calvinesce și supusă domnirii casei austriace.

Din acel timp atât pentru biserica catolică apusană, cât și pentru biserica română începe o eră și direcțiune nouă mai favorabilă, carea pentru părțile beiușene își află un razim de stabilire și realizare în înființarea episcopiei române gr. catolice de Orade la 1777 dotate cu domeniul provinciei beiușene, despre ce vom continua de altă dată.

Boroș.

Bibliografie.

A apărut:

Elemente din teoria muzicii pentru institute pedagogice și școlile medii de A. *Sequens*. Caransebeș, editura auctorului. În 8° cu 87 pag. Preț 1 cor.

Povești din popor adunate de *Ioan Pop Reteganul*. Premiate și publicate de „Asociațiunea Transilvană”. În 8° cu 216 pag.

Biblioteca nouă. Nr. 1. *Mazepa* lui *Byron* trad. de *G. Coșbuc*. Ed. D. I. Benvenisti Craiova. Preț 15 bani.

A apărut și se află de vindare la tipografia seminarială:

Îndreptariu

în cauza dărilor directe de stat, pentru oficiile parochiale gr. catolice. Blaș 1896.

Broșura constă din 39 pagine, în cari se dau înviațiunile cele mai bune, cum au să purcedă oficiile parochiale și curatoratele, cum și privații la aruncarea și conserierea dărilor de stat și anume: 1. a dării de case, 2. a dării de câștig, 3. a dării după camele, 4. a dării supletore generale de venit, 5. a taxei de scutire dela miliție, 6. a dării de arme și de vinat și 7. comisiunile pentru aruncarea dărilor. — Prețul unei broșuri e 8 cr., expedită franco sub fașe 11 cr.

Editor și redactor răspunător:

Dr. Victor Szmigelski.

(18) 1-1

Concurs.

Pentru ocuparea postului de cassier (cassieră) în prăvălia mai jos semnatei reuniuni se deschide concurs cu salar de fl. 240 anual pe lângă următoarele condițiuni:

1. Concurenții să posedă cele tref limbi ale patriei și să aibă scrisore bună;

2. Să producă atestate de calificățiune;

3. Să posedă o cautiune de 240 fl. v. a. în bani, hârtii de valoare sau realități.

Terminul concursului este 1 Mai 1896. Comercianții sint preferiți.

Reuniunea de consum asociare în Blaș.

Hodoș.

Furcă.

¹⁾ Kurz »Magazin für Geschichte Siebenb.« B. II. Heft III. pag. 390—35.

²⁾ Salamon Ferecz »Magyarország a török hódítás korában« Pest 1864.

181 szám.
1896.

(19) 1-1

Árverési hirdetés.

Alulirt kiküldött végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. 102. §-a értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a balázsfalvi kir. járás-bíróság 3834/95 száma végzése által a „Patria” takarékpénztár javára László Anna és Gállffy István ellen 958 frt — kr tőke, ennek 1895. évi július hó 28 napjától számítandó 6% kamatai és eddig összesen 28 frt. 19 kr. per-

költség követelés erejéig eirendelt kielégítési végrehajtás alkalmával biróilag lefoglalt 830 frt — kr-ra becsült: 6 drb tehén, 2 ló, 1 ökörszekér, 10,000 égetett téglá, 1 boglyában 10 szekér széna, 500 véka csöves tengeri és 1 drb 3 éves tarkaszőrű koczából álló ingóságok nyilvános árverés útján eladtnak. Mely árverésnek az 566/896 sz. kiküldést rendelő végzés folytán a helyszínen, vagyis Veresegyházán alperesek lakásánál leendő eszközlésére 1896-ik évi Május hó 9-ik napjának délelőtt 10 órája határidőül

kittűzetik és ahhoz a venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok ezen árverésen az 1881. évi LX. t. cz. 107 §-a értelmében a legtöbbet ígérőnek becsáron alul is eladatni fognak.

Az elárverezendő ingóságok vételára az 1881. évi LX. t. cz. 108. §-ban megállapított feltételek szerint lesz kifizetendő.

Kelt Balázsfalván 1896. évi Aprilis hó 14-ik napján.

Thát György,
kir. bírósági végrehajtó

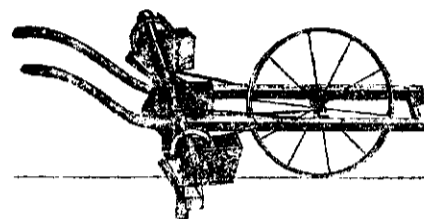
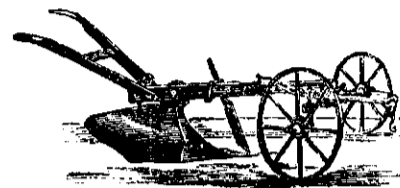
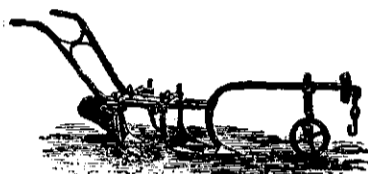
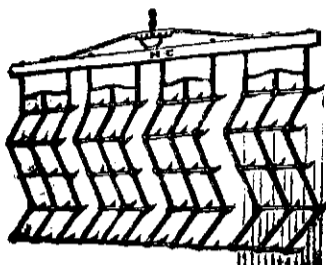
(9) 4-10

Josif Gans,**fabricant si reparatoriu de masine agronomice****in Blasiu (Balázsfalva)**

recomandă pe lângă garanță și servit solid și prompt depositul său de

pluguri, mașine de împlătit, de cusut, de trierat și de alte instrumente economice, toate din fier bătut.

➡ Tote obiectele amintite se pot procura dela susnumita firmă ➡

(14) 2-5

DEPOSITUL**de marfuri de postav si lâna de ôe**

Graz, Murgasse 9

VINCENZ OBLACK

liferant de curte c. și r.

recomandă Preaonoratului Cler și Preaonoratelor administrațiunii ale mănăstirilor postavurile sale de talar (negru și natural alb), Dreihdrath (negru și natural alb), introduse și experimentate cu succes foarte bun de douăzeci de ani, pe cum și toate calitățile de peruvienne și tosking negru, materiile de Kammgarn pentru pantaloni, rocuri și pardisiuri, și lode deplin impermeabile de pâr veritabil de câmilă pentru havelockuri și mencikoffuri în negru și sur închis șcl.

Cu prețurile cele mai ieftine. Trimiterea de mostre franco.

ANUNȚ!

Prin acesta aduc la cunoștința On. Public din loc și jur. că am depositul principal concesionat pentru întreg ținutul al

„Bereriei regale societate pe actii“**din Steinbruch**

și vînd pentru consumatori calitatea cea mai bună din deposit . . . . . sticla cu 16 cr.

Pentru vîndători (ospetari):

Bere de Martie (neaccisată) . . . . . **sticla ou 11 or.**

Bere regală (neaccisată) . . . . . **sticla ou 10 or.**

Fiind bereria aceasta o bererie nouă, ea nu cruță nici mijloce nici material, ca să producă cea mai bună și mai sănătoasă dintre berile, ce se produc azi în țară. De aceea este foarte recomandabil, ca toți vîndătorii de bere să introducă în cercul mușteriiilor săi această bere, care pe lângă calitatea sa cea bună este și foarte ieftină.

Asigurând On. Public, că tot de una va fi servit prompt și cu berea cea mai proaspătă și curată, îl rog pentru sprigin binevoitor.

Blaș în Aprilie 1896.

Cu deosebită stimă

Basiliu Turcu

depositarul bereriei regale din Steinbruch

(15) 2-5